

เอือน 3 น้ำ 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง

อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

**Huan 3 Nam 4 affecting the lifestyle of the Yang Tha Chaeng sub-district
community Kosum Phisai District Maha Sarakham Province**

พระสุพรม สุนทรโร (นาโม),

พระครูสุธีศัมภีรญาณ และ อุดลย์ หลานวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Suprom Soontharo (Namo),

Phrakhru Sudhikhambhirayan and Adul Ihanwong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: samrong.sea@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาเอือน 3 น้ำ 4 ในวรรณกรรมอีสาน 2) เพื่อศึกษาเอือน 3 น้ำ 4 ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามและ 3) เพื่อศึกษากิจกรรมเอือน 3 น้ำ 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

เอือน 3 น้ำ 4 ในวรรณกรรมอีสาน โดยใช้หลักธรรมสอดแทรก เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางปฏิบัติ และผลของการไม่ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม มีคุณธรรมด้านการแสดง ความเคารพต่อกัน การบำเพ็ญเพียร การเสียสละ ส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่ปรากฏมีความกตัญญู ความรัก ความเมตตา ศีลธรรม

หลักธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าและความงามของสตรีที่เป็นเครื่องมือพัฒนาความประพฤติกุศลของสตรีให้งดงามสูงขึ้นกับเอือน 3 น้ำ 4 คือ 1) งามภายนอก เป็นความงามทางร่างกายที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม และ 2) งามภายใน เป็นความงามที่มุ่งเน้นด้านสภาพจิตของบุคคล มีคุณธรรมประจำใจ ขันติ ความอดทน โสรัจจะ ความว่าง่าย สังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วยทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, และสมานัตตตา เบญจกัลยาณี กับเอือน 3 น้ำ 4 ประกอบด้วย “เรือนสาม” ได้แก่ เรือนกาย เรือนผม และเรือนอยู่หรือเรือนนอน สำหรับ “น้ำสี่” ประกอบด้วย น้ำใจ, น้ำคำ, น้ำมือ, และน้ำเต้าปูนหรือน้ำดื่ม น้ำใช้

* วันที่รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2565

Received: May 8, 2022; Revised: October 26, 2022; Accepted: October 27, 2022

เฮือน 3 น้ำ 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม คุณค่าความงามของสตรีมีคุณค่าและองค์ประกอบที่สำคัญ คือกิริยามรรยาทและวัตรปฏิบัติดีงาม หรือนิสัยดีและจริยาวัตรดี รวมทั้งคุณค่าของการพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมประจำใจ ควบคุมตนเองดีสงบ เสียสละดี ครองตนดี ครอบครัวยุคใหม่และชุมชน “เรือนสามน้ำสี่” หากหญิงใดมีองค์ประกอบครบถ้วนตามนี้จะได้รับ การยกย่องว่าเป็นสตรีที่ดี เป็นภรรยาที่ดี และมีโอกาสได้คู่ครองที่ดี นอกจากนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองในยุคปัจจุบันมี ภาระหน้าที่มากขึ้นต้องทำงานนอกบ้านทั้งสองคนเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวในภาวะค่าครองชีพสูง อย่างในปัจจุบัน ผู้ปกครองจึงมีเวลาอบรมบ่มนิสัยแก่บุตรหลานสตรีเกี่ยวกับประเด็นนี้น้อยลง ทั้งนี้ คุณค่า ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กอปรกับอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่แทรกซึมเข้ามาในยุค โลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: เฮือน 3 น้ำ 4; การดำเนินชีวิต; ชุมชน.

Abstracts

This thesis The objectives were: 1) to study Huan 3 Nam 4 in Isan literature; 2) To study Huan 3 Nam 4 that influenced the way of life of the Yang Tha Chaeng sub-district community. Kosoom Phisai District Maha Sarakham Province and 3) to study Huan 3 Nam 4 activities that affect the lifestyle of Yang Tha Chaeng sub-district community. Kosum Phisai District Maha Sarakham Province This is a qualitative research by analyzing descriptive data. The results showed that

Huan 3 Nam 4 in Isan literature by using intervening principles to point out the guidelines and the consequences of non-compliance with Buddhist principles concerning virtues appearing in the literature have the virtues of showing respect for each other Asceticism, sacrifice, the ethical part that appears there is gratitude. love, compassion, morals

Principles that promote the values and beauty of women as tools for developing a woman's conduct to be more beautiful with Huan 3 Nam 4 are 1) external beauty is physical beauty that can be seen as concrete, and 2) internal beauty is the Beauty that focuses on the mental state of the person. Having the virtues of the mind, tolerance, patience, soraccha, easiness, and the four sagnaha-vatthana, which consist of alms, piyavaca, atthachariya, and samanatta. Benjakalayani and Huan 3 waters 4 consist of the "three houses" i.e. the body, the hair and the living or sleeping houses. The "four waters" consist of the heart, the water, the hands, and the gourd or drinking water. The water used for

Huan 3 Nam 4 affecting the life of the Yang Tha Chaeng sub-district community Kosum Phisai District Maha Sarakham Province Women's beauty values are valuable and important elements. is good manners and practices or good character and good manners including the value of self-improvement to have morals in mind Good self-control, good modesty, good self-doubt, family and community. "House of Three Nam Four" If any woman has all these elements, it will be regarded as a good woman. be a good wife and have the opportunity to have a good spouse In addition, today's parents are increasingly obliged to work outside the home to earn money to support the family in the current high cost of living. Parents therefore have less time to inculcate the habits of their children on this issue. Such values have

changed over time. In addition to the influence of foreign cultures that permeate the era of globalization.

Keyword: Huan 3 Nam 4; Affecting; Lifestyle.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 สมัยเดียวกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง 7 ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ จนถึงปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) 2546 : 274)

การประชุมสมัชชาสตรีแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 - 16 มีนาคม พ.ศ.2554 นายศุภฤกษ์ หงษ์ภักดี ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเด็ก สตรี และครอบครัวเกิดขึ้นตลอดเวลาอีกทั้งยังมีปัญหาสังคม เช่น การดื่มสุรา การพนัน ยาเสพติด ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร นำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว ทุกเรื่องที่น่าไปสู่ความรุนแรงในเด็ก สตรี และครอบครัว ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่มีรากฐานมาจากความไม่เสมอภาค การแก้ปัญหาคุ้มครองสิทธิของสตรี จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วม รณรงค์แก้ปัญหาและป้องกัน รวมถึงต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรี เพราะหากสตรีเข้มแข็งก็จะส่งผลให้ครอบครัวและประเทศไทยเข้มแข็งด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร พบว่า ราว 20 ปีที่ผ่านมา สตรีมีบทบาทในการพัฒนาสังคมค่อนข้างน้อย เนื่องจากโอกาสไม่อำนวยให้สตรีได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมนัก ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการและกิจกรรมของภาครัฐที่จะมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมมากขึ้น (สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร, 2541 : ก) ศาสนาและศาสนปฏิบัติมิได้เป็นอุปสรรคต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของสตรีแต่อย่างใด บทบาทสำคัญที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วม 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน 2) การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว และ 3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน (รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, 2551 : ก) สอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏมาก่อนในเอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนการวรรณคดีไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ตั้งข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับวรรณคดีกับสังคมเมืองไว้ว่าวรรณคดีปัจจุบันสะท้อนภาพสตรีในสังคมเมืองที่มีใช้กุลสตรี หรือ “ข้างเท่าหลัง” อีกต่อไป แต่จะเป็นลักษณะสตรีที่มีความสามารถในการทำงาน มีความ

เชื่อมั่นในตนเองสูง มีความคิดอิสระเสรีในเรื่องทางเพศ แต่ทัศนคติของนักเขียนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการให้ตัวละครสตรีดำเนินชีวิตในกรอบความถูกต้องของศีลธรรม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535 : 738-739)

เรือนสามน้ำสี่ เป็นการกล่าวถึงคุณสมบัติของหญิงไทยที่สังคมคาดหวังว่าสตรีที่ดีควรมีลักษณะเช่นเดียวกับ “เบญจกัลยาณี” ที่คนในสังคมรู้จักกันดี ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติ 5 ประการที่พึงประสงค์ สมศรี สุกุมลนันทน์ ได้แก่ 1) ผมงาม หมายถึง เรือนผมเป็นเงางามดุจหางนกยูง 2) เนื้องาม หมายถึง ริมฝีปากงาม เช่นกับผลตำลึง 3) กระตุงงาม หมายถึง มีฟันขาวเรียบดุจสังข์ที่ขัดดีแล้ว 4) ผิวงาม คือ สะอาดอ่อนและ 5) วัยงาม หมายถึง เนื้อหนังเต่งตึงสมวัย อย่างไรก็ตาม “เบญจกัลยาณี” กล่าวถึงเพียงคุณสมบัติด้าน “เรือนกาย” เท่านั้น มิได้กล่าวถึงคุณสมบัติอื่น ๆ ดังปรากฏใน “เรือนสามน้ำสี่” (สมศรี สุกุมลนันทน์, 2531: 15) สอดคล้องกับนิยามที่ปรากฏในเว็บไซต์ของชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า หมายถึง คุณสมบัติของกุลสตรีไทยทั่วทุกภาคที่ควรปฏิบัติเพื่อเป็นการรักษาบ้านเรือนให้น่าอยู่ อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อการออกเหย้าออกเรือนเพื่อให้ครอบครัวที่ออกไปใหม่มีความเพียบพร้อมด้วยความน่าอยู่ ขณะที่เว็บไซต์ครูบ้านนอก เพิ่มเติมว่า “เรือนสามน้ำสี่” มักจะได้ยินเวลาที่ผู้ใหญ่เอ่ยพรให้กับเจ้าสาวสำหรับเป็นหลักยึดในการครองชีวิตคู่ หลังจากแต่งงานออกเหย้าออกเรือนไป นอกจากนี้ บ่าวหน่อ เมืองพลาญ ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือนสามน้ำสี่ของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือไว้ในเว็บไซต์ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปใจความได้ว่า องค์ประกอบของ “เรือนสาม” ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เรือนนอน เรือนครัว เรือนผม “น้ำสี่” ได้แก่ น้ำจิตน้ำใจน้ำตมน้ำกิน น้ำอาบ น้ำเต้าปรง หรือ น้ำปรง ประเด็นนี้ ในคอลัมน์ของหนังสือพิมพ์คมชัดลึกว่า เขาได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ “เรือนสามน้ำสี่” จากหนังสือ “มรดกอีสาน” ของศูนย์รวมสงฆ์ชาวอีสาน 37 จังหวัด ซึ่งจัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล ออกเมรุพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) เมื่อ พ.ศ. 2533 สรุปความได้ว่า เรือนสาม ได้แก่ “เรือนผม เรือนครัว และเรือนนอน” ส่วนน้ำสี่ นั้น ได้แก่ น้ำใช้ น้ำดื่ม น้ำเต้าปรง น้ำใจ ขณะที่เว็บไซต์ครูบ้านนอก กล่าวถึงองค์ประกอบของเรือนสามน้ำสี่ต่างออกไป กล่าวคือ “เรือนสาม” ได้แก่ บ้านเรือน เรือนผมเรือนกาย ส่วน “น้ำสี่” ได้แก่ น้ำใจ น้ำคำ น้ำมือ น้ำเต้าในปรง

อย่างไรก็ตาม การตีความองค์ประกอบของเรือนสามน้ำสี่ที่ไม่ตรงกันของแต่ละภาคนั้นยืนยันได้จากบทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย”³ ซึ่งระบุว่า คติของคนโบราณเชื่อว่า “เรือนสามน้ำสี่” เป็นคติที่ใช้สอนแม่บ้านแม่เรือนแต่หากจะถามว่า “เรือนสามน้ำสี่” ประกอบด้วยอะไรบ้างนั้น คำตอบมักไม่ตรงกัน แต่ที่ปรากฏในบทวิทยุที่นำมาแสดงในรายการดังกล่าวระบุว่า “เรือนสาม” ได้แก่ เรือนพักอาศัย เรือนชะตา และเรือนผม (ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, 2552 เวลา 07.00 - 07.30 น.) ส่วน “น้ำสี่” ได้แก่ น้ำใช้ น้ำอาบ น้ำเต้าปรง และน้ำใจ ซึ่งในบทวิทยุยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า “เรือนชะตา” บางคนก็เปลี่ยนเป็น “เรือนใจ” ส่วนน้ำสี่ บางคนก็เปลี่ยนจาก “น้ำอาบ” เป็น “น้ำคำ” หรือ “น้ำมือ” เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเรือนสามน้ำสี่ของภาคอื่น ๆ ในสังคมไทยมีปรากฏให้เห็นเช่นกัน ทั้งในรูปของวรรณกรรม เพลง และสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ซึ่งองค์ประกอบของเรือนสามน้ำสี่ของแต่ละท้องถิ่นที่มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามอัตลักษณ์ของพื้นถิ่นนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของการศึกษาประเด็นนี้พอสมควรในงานศึกษาของ ประวิทย์ สุวณิชย์ กล่าวถึง กุลสตรีศรีบ้านต้องประกอบด้วยลักษณะเรือนสามน้ำสี่ก็คือ เรือนสาม ได้แก่ เรือนนอน เรือนครัว เรือนผม ส่วนน้ำสี่ ได้แก่ น้ำกิน น้ำใช้ น้ำใจ น้ำบุญ (ประวิทย์ สุวณิชย์, 2536 : 51)

ชุมชนตำบลยางท่าแจ้งเป็นอีกชุมชนหนึ่งในภาคอีสานตั้งอยู่ในเขตอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครอง เป็น 10 หมู่บ้าน 1,154 หลังคาเรือน มีวัด จำนวน 7 วัด จำนวนประชากร 4,401 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2563) ประชากรนับถือและมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ผิดไปจากเดิมทำให้สังคมมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำเช่น ปัญหาความแตกแยก ปัญหาการหย่าร้าง การทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด รวมทั้งเด็กวัยรุ่นจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยไม่คำนึงถึงหลักธรรมคำสอนตามหลักปรัชญาทางพระพุทธศาสนาไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ไม่เคารพต่อระเบียบแบบแผนและไม่เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง ทำให้สังคมอยู่กันไม่เป็นปกติ สุขเหมือนสมัยก่อน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องเรือน 3 น้ำสี่ 4 ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงกับยุคสมัยที่สังคมกำลังโยกโยก “คุณธรรมจริยธรรม” ให้กลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้ง หลังจากที่บ้านบางส่วนอาจถูกกลืนไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ไปแล้ว ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้ยุทธวิธีไทยตระหนักถึงสิ่งดีงาม รวมถึงปลูกฝังให้พวกเขาดำเนินชีวิตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรือน 3 น้ำ 4 ในวรรณกรรมอีสาน
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับเรือน 3 น้ำ 4
3. เพื่อวิเคราะห์เรือน 3 น้ำ 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร Documentary Study ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 หนังสือวิชาการ ตำราบทความวิชาการและงานวิจัยเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด เอื้อน 3 น้ำ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มเป้าหมาย ในชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ด้านเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ในเขตการวิจัย ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ดำเนินชีวิตตามหลัก เอื้อน 3 น้ำ 4 ในวรรณกรรมอีสาน เรื่องต่างๆ จากหลักธรรมคติดรณาคำสอนฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฃญาภาษาอีสาน ตำราต่าง ๆ สัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่

1. พระสงฆ์ จำนวน	6	รูป
2. นักวิชาการศาสนา	4	รูป/คน
3. ประชาชนชาวบ้าน	5	คน
4. ประชาชนทั่วไป	10	คน
รวม จำนวน	25	รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คือข้อแบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คือข้อแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับ เอื้อน 3 น้ำ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชน ในวรรณกรรมอีสาน เรื่องต่าง ๆ จากหลักธรรมคติดรณาคำสอนฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฃญาภาษาอีสาน ตำราต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 คือข้อแบบสัมภาษณ์เกี่ยวของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 4 คือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลัก เอื้อน 3 น้ำ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบ
โจทย์ในการวิจัย
- 2) เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
- 3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา
- 4) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา
เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและดำเนินการ
สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- (1) ผู้วิจัยเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย พ.ศ. 2539
- (2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของ
นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือวิชาการ ตำรา งานเอกสารที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือความร่วมมือไป
ยังกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 รูป/คน ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบ
เจาะจงจำนวน 25 รูป/คน จำนวน 25 ฉบับและรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้อง
สมบูรณ์ เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 25 ฉบับถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

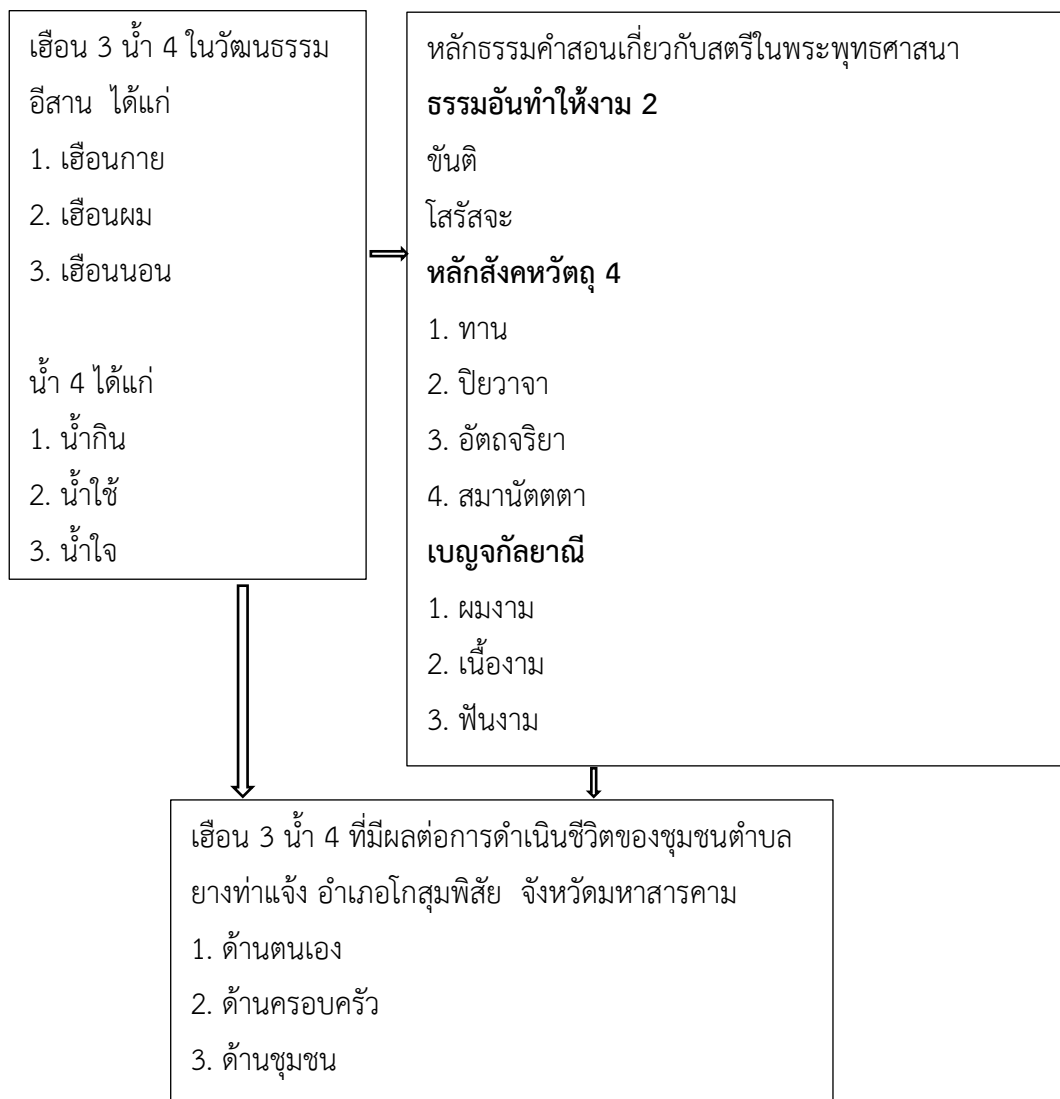
ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านแนวคิดและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคสนามโดยใช้วิธี
อธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือแนวคิดเกี่ยวกับ เอื้อน 3 น้ำ 4 ในวรรณกรรมอีสาน
จากหลักธรรมคตินิยมคำสอนฮีตสิบสองคองสิบสี่ ผนวชภาษาอีสาน ตำราต่าง ๆ

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การแปรความ การตีความ นำเสนอข้อมูล
โดยการพรรณนาวิเคราะห์ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละ
ประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และ
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้อย่างได้ศึกษาการกำหนดกรอบแนวคิดจากการศึกษางานวิจัยของ เอือน 3 น้ำ 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

วรรณกรรมหรือฉายาอีสาน เอือน 3 น้ำ 4 ด้านคติสอนใจ มีดังนี้ ความอดทน ความเพียร คือ เป็นบุคคลที่ไม่เกียจคร้าน หมั่นทำกิจอยู่เป็นประจำ ไม่เป็นผู้ย่อท้อ โสรัจจะ ความเสถียร ธรรมที่ทำให้งาม ความเป็นผู้สงบเสถียรเจียมตน เช่น การพูดจา การยืน เดิน นั่ง นอน ต้องรู้จักมารยาท ความขยันเป็นผู้รู้จักหาทรัพย์ ควรละเว้นจาก พูดคำหยาบ โกรธ โมโห โทโส พูดจาแต่ละคำฟังไม่ได้ ด้านเกี่ยวพาราสี ประกอบด้วย การแสดงออกทางวาจา คือวาจาสัตย์ เป็นการแสดงถึงความจริงใจ รักษาคำพูด เพื่อเป็นสื่อทำการติดต่อ ความหมายให้เข้าใจความประสงค์ของแต่ละฝ่าย ในบางครั้งคำพูดที่พูดออกจากปากไปนั้น มีทั้งเท็จ และจริง ดังนั้นการพูดจึงควรรู้จักวิธีการพูด เลือกพูดแต่ถ้อยคำที่ฟังดูแล้วสบายหูแก่ผู้ฟัง ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม จึงเรียกว่า ปิยวาจา มีหิริโอตตปละ ความเกรงกลัวบาปกรรมทั้งหลายทั้งปวง

เอือน 3 น้ำ 4 ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนตำบลยางท่าแจ้ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เอือน 3 และ เบญจกัลยาณี

เอือน 3 เอือนผม คือ ต้องรักษาให้สะอาด หมั่นสระล้าง จัดรูปทรงให้สวยงาม อยู่เสมอ**เอือนกาย** คือ ต้องรักษาร่างกายให้สะอาดหมดจดอยู่เสมอ หมั่นอาบน้ำชำระสิ่งสกปรกออกจากร่างกาย หมั่นออกกำลังกายให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ **เอือนนอน** คือ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยต้องหมั่นปัดกวาดเช็ดถู ให้สะอาด ปราศจากสิ่งสกปรก รกรุงรัง จัดข้าวของเครื่องใช้ต่างๆให้เป็นที่เป็นทาง ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม จะหยิบก็ง่าย หายก็รู้ ดูก็งามตาม

เบญจกัลยาณี ผมงาม คือ เรือนผมงาม สระล้างผมให้สะอาดเป็นเงางาม หวีจัดทรงผมให้เป็นที่เรียบร้อยสวยงาม **เนื้องาม** คือ ริมฝีปากแดงเหมือนลูกตำลึงสุก เรียบสนิทมีมิติดี **ผิวงาม** คือ ถ้าผิวดำก็ดำสม่ำเสมอเหมือนดอกอูบล ถ้าขาวก็ขาวเหมือนกลีบดอกกรรณิการ์ **ฟันงาม** คือ ขาวเหมือนสังข์และเรียบเสมอเหมือนเพชรเรียง **วัยงาม** คือ งามทุกวัย แม้คลอดบุตรมาแล้ว 10 ครั้งก็ยังดูสาวพริ้งอยู่

หลักคำสอนเรื่อง เอือน 3 น้ำ 4 กับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา น้ำ 4 กับ สังคหวัตถุ 4

น้ำใจ คือ ต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณา มีศีลธรรมประจำใจ **น้ำคำ** คือ ต้องมีคำพูดคำจาที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่พูดคำเท็จ พูดแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม **น้ำมือ** คือ งานฝีมือต่างๆ เป็น ผู้หญิงจะต้องฝึกฝนตนเองให้มีฝีมือในการทำงานด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมเพื่อบ้าน เป็นผู้หญิงจะต้องขยันหมั่นเพียรมีมานะอดทน บากบั่น วิริยะอุตสาหะ ช่วยเหลือกัน (ช่วยกิจกันไป) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือทุกคนไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หมายถึง สงเคราะห์ทุกคน **น้ำเต้าปูน หรือน้ำดื่ม น้ำใช้** คือ เป็นผู้หญิงต้องดูแลเอาใส่เรื่องน้ำดื่ม น้ำชื่อยาให้ขาด ให้ดูแลเอาใจใส่อยู่เสมอ ถ้าน้ำขาดก็ต้องจัดหาเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ถ้ามีแขกไปไทยมาจะได้ให้การต้อนรับได้ทันทั่วทั้งจะได้ไม่อับอายขายหน้า เป็นผู้หญิงจะต้องปฏิบัติตนไม่ให้บกพร่องในหน้าที่ ให้ทำอยู่เป็นนิตยจนติดเป็นนิสัยไปตลอด ต้องทำเป็นประจำให้สม่ำเสมอ

สังคหวัตถุ 4 ทาน คือการให้ การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณา มีศีลธรรม ประจําใจ **ปิยะวาจา** คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริ่งใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน (พูดจาจับใจ) หมายถึง **วชิไพบาริ** คือ ช่วยเหลือตัวเอง ช่วยเหลือครอบครัว ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือกัน (ช่วยกิจกันไป) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือทุกคนไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่เลือกชั้นวรรณะ สงเคราะห์ทุกคน **สมานัตตตา** คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง) หมายถึง ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย

อภิปรายผลการวิจัย

ความเชื่อ และอุดมการณ์ของสังคมเป็นเฉพาะของชาวอีสาน ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของกลุ่มคนไทยที่สืบทอดวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง ในการพิจารณาแก่นของเรื่องในวรรณกรรมอีสานพบว่า โดยส่วนมากแล้วได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา แต่วรรณกรรมอีสานอีกไม่น้อยที่ได้แนวคิดมาจากความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ และตอบสนองความต้องการของชาวท้องถิ่นในเรื่องความเชื่อ ค่านิยมของสังคม เช่น เรื่องท้าวผาแดงนางไอ่ (ความเชื่อเรื่องขอฝน และตำนานการแห่บั้งไฟ) ธรรมดาสอนโลก (ความเชื่อเรื่องวิญญาณและจารีต) (จารุวรรณธรรมวัตร, 2521 : 78) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วินัย ภูริพงษ์ 2520 : 24) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพระสุนทรโมรธา : การศึกษาเปรียบเทียบที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ จึงทำให้ทราบว่า ในบรรดาเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือปัญญาสชาดก และที่รู้จักกันดีในหมู่คนไทยมีไม่กี่เรื่อง หนึ่งในนั้นมีเรื่องพระสุนทรโมรธา เป็นเรื่องที่รู้จักกันแพร่หลาย นอกเหนือจากที่อ้างในวรรณคดีไทยในบางเรื่อง พระสุนทรโมรธา ยังปรากฏเรื่องราวอยู่ในรูปแบบของเพลงพื้นเมือง นิทานชาวบ้าน การแสดงอีกด้วย และนอกจากจะมีผู้นำไปเล่าสืบทอดกันมา ไม่ว่าจะเป็นการผูกขึ้นใหม่ ทั้งผูกขึ้นโดยจบเรื่องหรือตัดบางตอนไปแต่งใหม่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่นในทางลัทธิศาสนาและกวีนิพนธ์ก็มีอยู่หลายสำนวน เช่น เรื่องพระสุนทร-นางมโนราห์ในหนังสือปัญญาสชาดก หรือ สุนทรชาดก

พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึง สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้ คือ ทานการให้ 1 ปิยะวาจา หรือ เปยยวัชชะ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก 1 ความประพฤติประโยชน์ อตถจริยา 1 สมานัตตตา ความเป็นมีตนเสมอ 1 ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล เป็นเครื่องสงเคราะห์โลก ประดุจสลักเพลาคบคุมรถที่เล่นอยู่ไว้ได้ ฉะนั้น พวกเขาจึงถึงความเป็นใหญ่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 21/32/42) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2543 : 167-168) สังคหวัตถุ 4 หมายถึง คุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไปเป็นการปลูกไมตรีเต็มน้ำใจต่อกันทำให้สังคมเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระมหากมลถาวโร (มั่งคำม) (2543 : 172) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สิทธิเสรีภาพของสตรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่าพระพุทธองค์เป็นบุรุษคนแรกที่ทำให้ความสนับสนุนจะเห็นได้

จาก การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระแม่น้า คือ พระนางมหาปชาบดีโคตรมี บวชเป็นนางภิกษุณีในพระพุทธศาสนา และพระองค์ก็ทรงยืนยันว่า การตรัสรู้ธรรมนั้นมิได้เกิดแก่บุรุษเท่านั้น หากแต่ว่าสุภาพสตรีก็สามารถบรรลุธรรมได้เหมือนกัน ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคของบุรุษและสตรีว่า บุคคลทุกคนเมื่อมีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุนิพพานได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย

พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตบนนี้ คือ ความเป็นกุลสตรี หญิงผู้มีตระกูล และมีความประพฤติดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 135) เป็นการสอนบุคลิภาพของสตรี ให้อยู่อย่างสงบเสถียรและเวลาไปมาให้สง่างาม เปรียบคนกับนกสองชนิด หากอยู่ปกติ ให้อยู่อย่างนกเจ้า ดูท่าทางเหงา เจียมเนื้อเจียมตัว ไม่โอ้อวดยกตนข่มคนอื่น คนอื่นมองไม่รู้ว่า เป็นคนอย่างไร แต่หากมีการเคลื่อนไหวด้วยกิริยา “แผ่น” ซึ่งแปลว่ากระโดดไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ประทุมทิพย์ ทองเจริญ (2560 : 194) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เรือนสามน้ำสี่ : การจัดการความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของสตรีไทยผ่านมุมมองปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้จากวรรณกรรมปักษีศน์ ผลการศึกษาพบว่า “เรือนสามน้ำสี่” คือ คุณค่าของสตรีไทยที่คนในสังคมคาดหวัง หรือ ต้องการให้เป็นในลักษณะกุลสตรี คล้ายกับ “เบญจกัลยาณี” ต่างกันตรงที่ “เบญจกัลยาณี” สะท้อนเพียงคุณค่าความงามด้านร่างกาย ได้แก่ ผงงาม เนืองงาม กระดูงาม ผิวงาม และวัยงาม ซึ่ง “เรือนสามน้ำสี่” ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน “เรือนสาม” ได้แก่ เรือนกาย เรือนผม และ เรือนอยู่ สำหรับ “น้ำสี่” ประกอบด้วย น้ำซื่อ (นามเรียกขาน) น้ำใช้ น้ำกิน และน้ำใจ ที่สำคัญ มีการกล่าวถึงในวรรณกรรมของไทยเกือบทุกภาค แต่ละภาคจะมีองค์ประกอบที่เหมือนและต่างกันซึ่งคุณค่าของ “เรือนสามน้ำสี่” หากหญิงใดมีองค์ประกอบครบถ้วนตามนี้ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นสตรีที่ดี เป็นภรรยาที่ดี และมีโอกาสได้คู่ครองที่ดี ที่สำคัญยังพบว่าเยาวชนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่รู้จัก “เรือนสามน้ำสี่”

องค์ความรู้จากการวิจัย

เฮือน 3 น้ำ 4 หลักคำสอนกุลสตรีชาวอีสานที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล โดยอาศัยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนักปราชญ์ท่านได้ใช้กลวิธีในการอบรมสั่งสอนกุลธิดาให้เป็นคนดีมีศีลธรรมโดยการผูกคำขึ้นมาให้คล้องจองกัน ให้ฟังแล้วมีความไพเราะน่าฟัง น่าจดจำนำมาขบคิดและนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเองและคนที่อยู่รอบข้างใกล้ชิดสนิทสนมกันในครอบครัว มาใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ข้อความหรือถ้อยคำที่ผูกขึ้นมามีคล้องจองกันและมีความหมายไพเราะกินใจดังกล่าวนั้น ชาวอีสานเรียกว่า “คำผญา” หรือ “คำผญาภาษาอีสาน” ตัวอย่างเช่น “เป็นหญิงนี้ธรรมนิยมให้มันคง ตีนผมให้ลำเกี้ยงตีนขึ้นให้ลำเพียง” หมายถึง การที่เป็นผู้หญิงนี้ จาริตให้มันงาม ผมต้องสะอาดเกลี้ยงเกลาตีนผมหรือปลายผมต้องตัดให้เสมอกันเป็นระเบียบเรียบร้อยจัดรูปทรงให้สะอาดสวยงามอยู่เสมอ ชายผ้าถุงหรือผ้าถุงต้องเสมอกันให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงามอยู่เสมอ

จริยธรรมของสตรีทั่วไปนั้นจะเน้นให้เห็นถึงความดีมากกว่าความงามของร่างกาย เพราะร่างกายมีการแก่ชราไปตามกาลเวลา แต่ความดีคงทนมากกว่าจะช่วยให้เจริญรุ่งเรืองได้และเน้นถึงความประพฤติและปฏิบัติตนให้มีคุณสมบัติของกุลสตรีที่ดีควรประพฤติอย่างไร ดังสุภาษิตสอนว่า

เป็นสาวนี้ธรรมเนียมคือแม่ไก่ เมียนไขไว้ดีแล้วจึงค่อยไป
(เป็นหญิงนี้ให้เหมือนแม่ไก่ เก็บไขไว้ให้ดีแล้วจึงค่อยไป)
เป็นหญิงนี้ธรรมเนียมคือนกเง้า ยามเมื่อบินขึ้นฟ้าขาวจ้ำจิ้งค่อยเห็น
(เป็นหญิงนี้ให้เหมือนนกเง้า เมื่อบินขึ้นฟ้าจึงเห็นเป็นสีขาว)

สุภาษิตสอนหญิงทั้งสองบทนี้ กวีโบราณท่านได้นำเอาสัตว์ที่มีลักษณะต่างกันมาเปรียบเทียบให้เห็นว่า ผู้หญิงควรกระทำตัวอย่างไร จึงจะเหมาะกับเพศภาวะของตน ชี้ให้เห็นว่าสุภาพสตรีทั้งหลายนั้น จะต้องเอาใจใส่ในกริยามารยาทด้วยจึงจะสมกับเป็นสตรีที่งดงาม กล่าวคือน้ำใจงาม ร่างกายสะอาด แต่นั่นยังไม่พอกวีท่านยังพร่ำสอนต่อไปว่า ความกตัญญูยอมอยู่เหนือความงามทั้งปวง ดังสุภาษิตว่า

คັນว่านางหากมีผิวแล้วอย่าลืมคุณพ่อแม่ คุณเพิ่นมีมากล้นเพียรเลี้ยงให้ใหญ่มา
มารดาฮ้ายให้อดทนอย่าเคียดต่อ คุณพ่อฮ้ายให้นางน้องอย่าดิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2521). *ลักษณะวรรณกรรมอีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประทุมทิพย์ ทองเจริญ. (2560). เรือนสามน้ำสี : การจัดการความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของสตรีไทยผ่านมุมมองปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้จากวรรณกรรมปฏิบัติ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. 9 (3), 194
- ประวิทย์ สุวณิชย์. (2536). *108 ของคำถาม เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร : สารคดี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากมล ถาวโร (มั่งคำมี). (2543). *สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับวรรณคดีกับสังคมเมือง. (2535). *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย ชุดที่ 8-15*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2551). *สตรีกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พ
รินท์.
- วินัย ภูระหงษ์. (2520). *พระสุธน-นางมโนราห์ : การศึกษาเปรียบเทียบที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับ
ต่าง ๆ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี สุขมนันท์. (2531). *คิดอย่างผู้หญิง*. กรุงเทพมหานคร : แม่คำผาง.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร.(2541). *บทบาทของสตรีกับการพัฒนาสังคม กรณีศึกษาที่จังหวัดปัตตานี*
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.